

Trump's 2020 Budget Rewards The Wealthiest Individuals

Gerald Epstein is Professor of Economics and a founding Co-Director of the Political Economy Research Institute (PERI) at the University of Massachusetts, Amherst.

Donald Trump's 2020 budget proposal represents the wildest version of neoliberalism yet. It is just the latest evidence that the United States has become a plutocracy run by an oligarchical elite bent on destroying the last vestiges of a democratic polity.

Trump's fiscal budget proposal threatens to exacerbate all of the major problems facing the U.S. economy and society today "in order to fund more goodies for the wealthy," according to radical political economist Gerald Epstein. In this interview with *Truthout*, Epstein — the co-director of the Political Economy Research Institute and a professor of economics at the University of Massachusetts at Amherst — discusses why the Trump budget proposal is a blatant power grab, why we need to think about economics beyond GDP growth, and why the U.S. government is incurring more debt that does not even begin to address the problems the country faces.

C.J. Polychroniou: Trump's fiscal 2020 budget proposal, which has been quite fittingly proposed by some critics as "a budget for a sick and declining America,"

includes major cuts across all programs and agencies [with the exception of the military](#), which receives additional increases for defense spending. In your view, what's the logic driving this budget proposal, and what would be the likely consequences for U.S. society and economy if it were to be implemented?

Gerald Epstein: Let me start with the latter part of your question by saying that, if Trump's fiscal 2020 budget proposal were to be implemented, the consequences would be simply *disastrous*. Indeed, the Center on Budget and Policy Priorities (CBPP), a reliable source of information on federal budget and tax policy, has catalogued the ["little shop of horrors"](#) that make up Trump's budget. As you indicated, the budget proposes deep cuts in non-defense discretionary spending (NDD) alongside sizeable increases in military spending. The Trump budget proposes cutting the NDD funding by 11 percent after adjusting for inflation. But the overall cuts on key social programs would be even greater than this, because the Trump budget protects or even increases some categories of NDD. As the CPBB says, the budget proposal increases discretionary funding for Homeland Security by 15 percent, while cutting funding for Health and Human services by 12 percent, Housing and Urban Development by 18 percent and the Environmental Protection Agency by a whopping 31 percent. The budget calls for even deeper cuts in the years after 2020; for example, in 2029, it would lower NDD by about 40 percent below current funding in 2019 adjusted for inflation. The budget would take away medical insurance from millions of people by repealing the Affordable Care Act and making [deep cuts to Medicaid](#). It would also cut many other programs for the poor, including food stamps and housing assistance. Trump proposes all this in order to fund more goodies for the wealthy. According to the CBPP, the budget would extend the 2017 tax breaks for rich individuals, making the very rich and the military industries the major beneficiaries of the budget proposal.

If it were to be implemented (which is unlikely in the current Congress because of control of the House by the Democrats), this budget proposal would solve none of the key outstanding problems facing our economy and society — glaring inequality of income, wealth and life chances; runaway destructive climate change; low wages and incomes for many workers, even those that work full time; crumbling infrastructure, including schools, mass transportation and even highways; and a disastrously expensive and unequal medical system, among many others. And in fact, [the budget proposal] exacerbates many of these problems: wasteful military spending, worsening medical care and glaring and destructive

inequality of income, wealth and power.

In short, this policy would amount to a disaster for the American people.

What is the logic behind it? Good question. A general answer might be that it is designed to perpetuate and strengthen capitalism. But this answer does not really capture the venality and destructiveness of the true logic. I think the logic is the same logic that has motivated Republican and some Democratic budgets for decades: steal as much of the nation's resources as humanly possible and put them in the pockets of a few people that will help to perpetuate this theft by changing the rules of American democracy to keep themselves in power permanently. (See Nancy MacLean's brilliant book, [*Democracy in Chains*](#), which describes this history and the role of right-wing economists in helping to make it a reality.)

Trump is notorious for manufacturing his own facts, and I suspect something like that is also going on with regards to projections for economic growth coming out from the White House. Indeed, the Congressional Budget Office projections for economic growth are much less rosy than those of the "great leader." Is the truth somewhere in the middle, or are the prospects for future economic growth inflated by both sides?

Trump's White House is predicting a growth rate of 3.2 percent in the economy. It is not just the Congressional Budget Office that has predicted a lower number (around 2.5 percent). Other economic forecasters — including the Federal Reserve and a group of Wall Street Journal forecasters — have put the number at 2.7 percent. The consensus is therefore lower than Trump's, but there is a lot of uncertainty in all these forecasts. It could be considerably worse if problems erupted with China's economy, or the trade war with China gets much worse.

But whether it is 3.2 percent or 2.7 percent [growth] is of much less importance than the question of what kind of growth. Growth that is destructive of the environment, that generates stagnant wages or massive inequality, is no better at 3.2 percent than at 2.7 percent. We really have to stop thinking in terms of the simplistic numbers of GDP growth and really start thinking in terms of what is the economy producing, for whom, at what environmental cost, and how the fruits of that growth are shared.

U.S. government debt levels keep rising, and have actually increased by a couple of trillion dollars since Trump took office. Does the U.S. have a government debt problem? And how much more can public debt to GDP ratio rise before we see

negative reactions from private credit markets?

U.S. federal government debt levels have gotten quite high by historical standards and are forecasted to get much, much higher. According to the [Congressional Budget Office](#), the federal government debt held by the public to GDP ratio is expected to reach about 93 percent in 2029, its highest level since the Second World War and to 150 percent of GDP by 2049 — far higher than it has ever been (see [CBPP](#)). Even though such long-term projections should be obviously taken with a big grain of salt, the current trends nonetheless suggest big increases in public debt relative to size of the economy.

You ask if the U.S. has a public debt problem and what the limits are to the accumulation of public debt. These are important questions and the answers are murky. Unlike deficit hawks who have wrongly claimed there is a hard cliff at 90 percent debt levels or Modern Money Theorists (MMT) who imply that no level is too high, the answer is that the closer the level gets to highs never seen before in the U.S., the more likely there could be unforeseen difficulties coming from global financial markets. In short, the policies are riskier.

Now taking more risks might be well worth it if the policies that are creating the higher and higher debt are actually creating social and economic goods for the U.S. But if the policies are only redistributing income and wealth to the already wealthy, while failing to address the serious problems facing the U.S. economy and society, then the increases in debt are incurring more and more risks without providing any benefits, and indeed, by fostering environmental destruction and other ills, they are producing even worse than zero benefits.

In sum, these debt levels measured in government debt securities and dollars and cents can thus create uncertainty and lead to problems.

But it is important not to let these financial figures distract us from the more substantial debts our society is incurring as we avoid dealing with our serious problems, partly because of the corrosive policies pursued by the Republicans and Trump administration (with occasional assists from corporate/neoliberal Democrats).

What are these *real* debts? Here are just a few examples:

Economist [Robert Pollin](#) has estimated that we need to invest a minimum of 2 to 2.5 percent of GDP over the next 30 years to stabilize the climate. Every year that we do not invest this amount, we are incurring this debt, or even more, since each year we do not deal with it, the problem becomes more costly. With the U.S. GDP

at about \$20 trillion, this means that every year that we do not invest enough, we incur a debt, say of roughly \$400 billion to \$450 billion.

The American Society of Civil Engineers estimates that efforts to address infrastructure needs have a shortfall of \$4.5 trillion over the next 10 years, which amounts to another \$450 billion a year of debt we are incurring. This is a real debt we are incurring.

What about education? It is well known that educational achievement in the U.S. is behind those countries with a comparable standard of living. It would cost billions of investment dollars every year to catch up.

These are just examples of the real debts we are incurring every year, but unlike the national debt, these tend to be hidden and ignored.

The upshot is that we have to keep our eyes on two types of debt: the government's financial debt as it goes into uncharted heights for the U.S., due primarily to wasteful and dangerous military spending; and tax cuts for the wealthy. The financial debts also stem from production decisions made by capitalists to buy back their own stock, rather than investing in their companies — stock buybacks and financialization. There are other factors harming our productive capacity as well, such as excessive foreign investment in certain manufacturing industries by multinational corporations.

But then there are the very important “real debts” we are incurring ... the failure to invest in our society as in the examples cited above. The real investment failures are often more important; but as the financial debt rises into uncharted territory, it raises risks and could become a problem as well because of the financial nature of our economy.

It is important to keep in mind that the sad risks of the financial debt the U.S. government is incurring is being created without even putting a dent in the real problems we face. It raises financial risks while not investing a dime to reduce the real debts our society accumulates every year.

The United States of today is not simply in an apparently irreversible state of decline, but seems to have become something of a “failed state.” In your view, what will it take to introduce a prosperous, equitable and sustainable socioeconomic order?

It is, of course, impossible to answer this question. But we can start by looking at the real proposals that have been put forward by progressive presidential candidates and politicians, such as Bernie Sanders, Elizabeth Warren and

Alexandria Ocasio-Cortez. These proposals include Medicare for All, a Green New Deal, universal child care, a \$15 minimum wage, a full employment policy. For the first time in decades, we have a set of policies that provide a basis for discussion, and progressives running for election and moving legislation, that could, if implemented, make a big difference in the problems you identify. We don't necessarily have all the solutions, but many of these proposals provide a great start.

Donald Trump's 2020 budget proposal represents the wildest version of neoliberalism yet. It is just the latest evidence that the United States has become a plutocracy run by an oligarchical elite bent on destroying the last vestiges of a democratic polity.

Trump's fiscal budget proposal threatens to exacerbate all of the major problems facing the U.S. economy and society today "in order to fund more goodies for the wealthy," according to radical political economist Gerald Epstein. In this interview with Truthout, Epstein — the co-director of the Political Economy Research Institute and a professor of economics at the University of Massachusetts at Amherst — discusses why the Trump budget proposal is a blatant power grab, why we need to think about economics beyond GDP growth, and why the U.S. government is incurring more debt that does not even begin to address the problems the country faces.

C.J. Polychroniou: Trump's fiscal 2020 budget proposal, which has been quite fittingly proposed by some critics as "a budget for a sick and declining America," includes major cuts across all programs and agencies with the exception of the military, which receives additional increases for defense spending. In your view, what's the logic driving this budget proposal, and what would be the likely consequences for U.S. society and economy if it were to be implemented?

Don't miss a beat

Get the latest news and thought-provoking analysis from Truthout.

Your Email

name@email.com

SUBSCRIBE

Gerald Epstein: Let me start with the latter part of your question by saying that, if Trump's fiscal 2020 budget proposal were to be implemented, the consequences

would be simply disastrous. Indeed, the Center on Budget and Policy Priorities (CBPP), a reliable source of information on federal budget and tax policy, has catalogued the “little shop of horrors” that make up Trump’s budget. As you indicated, the budget proposes deep cuts in non-defense discretionary spending (NDD) alongside sizeable increases in military spending. The Trump budget proposes cutting the NDD funding by 11 percent after adjusting for inflation. But the overall cuts on key social programs would be even greater than this, because the Trump budget protects or even increases some categories of NDD. As the CPBB says, the budget proposal increases discretionary funding for Homeland Security by 15 percent, while cutting funding for Health and Human services by 12 percent, Housing and Urban Development by 18 percent and the Environmental Protection Agency by a whopping 31 percent. The budget calls for even deeper cuts in the years after 2020; for example, in 2029, it would lower NDD by about 40 percent below current funding in 2019 adjusted for inflation. The budget would take away medical insurance from millions of people by repealing the Affordable Care Act and making deep cuts to Medicaid. It would also cut many other programs for the poor, including food stamps and housing assistance. Trump proposes all this in order to fund more goodies for the wealthy. According to the CBPP, the budget would extend the 2017 tax breaks for rich individuals, making the very rich and the military industries the major beneficiaries of the budget proposal.

If it were to be implemented (which is unlikely in the current Congress because of control of the House by the Democrats), this budget proposal would solve none of the key outstanding problems facing our economy and society — glaring inequality of income, wealth and life chances; runaway destructive climate change; low wages and incomes for many workers, even those that work full time; crumbling infrastructure, including schools, mass transportation and even highways; and a disastrously expensive and unequal medical system, among many others. And in fact, [the budget proposal] exacerbates many of these problems: wasteful military spending, worsening medical care and glaring and destructive inequality of income, wealth and power.

In short, this policy would amount to a disaster for the American people.

The budget calls for even deeper cuts in the years after 2020.

What is the logic behind it? Good question. A general answer might be that it is designed to perpetuate and strengthen capitalism. But this answer does not really

capture the venality and destructiveness of the true logic. I think the logic is the same logic that has motivated Republican and some Democratic budgets for decades: steal as much of the nation's resources as humanly possible and put them in the pockets of a few people that will help to perpetuate this theft by changing the rules of American democracy to keep themselves in power permanently. (See Nancy MacLean's brilliant book, *Democracy in Chains*, which describes this history and the role of right-wing economists in helping to make it a reality.)

Trump is notorious for manufacturing his own facts, and I suspect something like that is also going on with regards to projections for economic growth coming out from the White House. Indeed, the Congressional Budget Office projections for economic growth are much less rosy than those of the "great leader." Is the truth somewhere in the middle, or are the prospects for future economic growth inflated by both sides?

Trump's White House is predicting a growth rate of 3.2 percent in the economy. It is not just the Congressional Budget Office that has predicted a lower number (around 2.5 percent). Other economic forecasters — including the Federal Reserve and a group of Wall Street Journal forecasters — have put the number at 2.7 percent. The consensus is therefore lower than Trump's, but there is a lot of uncertainty in all these forecasts. It could be considerably worse if problems erupted with China's economy, or the trade war with China gets much worse.

But whether it is 3.2 percent or 2.7 percent [growth] is of much less importance than the question of what kind of growth. Growth that is destructive of the environment, that generates stagnant wages or massive inequality, is no better at 3.2 percent than at 2.7 percent. We really have to stop thinking in terms of the simplistic numbers of GDP growth and really start thinking in terms of what is the economy producing, for whom, at what environmental cost, and how the fruits of that growth are shared.

U.S. government debt levels keep rising, and have actually increased by a couple of trillion dollars since Trump took office. Does the U.S. have a government debt problem? And how much more can public debt to GDP ratio rise before we see negative reactions from private credit markets?

U.S. federal government debt levels have gotten quite high by historical

standards and are forecasted to get much, much higher. According to the Congressional Budget Office, the federal government debt held by the public to GDP ratio is expected to reach about 93 percent in 2029, its highest level since the Second World War and to 150 percent of GDP by 2049 — far higher than it has ever been (see CBPP). Even though such long-term projections should be obviously taken with a big grain of salt, the current trends nonetheless suggest big increases in public debt relative to size of the economy.

The budget would extend the 2017 tax breaks for rich individuals, making the very rich and the military industries the major beneficiaries of the budget proposal.

You ask if the U.S. has a public debt problem and what the limits are to the accumulation of public debt. These are important questions and the answers are murky. Unlike deficit hawks who have wrongly claimed there is a hard cliff at 90 percent debt levels or Modern Money Theorists (MMT) who imply that no level is too high, the answer is that the closer the level gets to highs never seen before in the U.S., the more likely there could be unforeseen difficulties coming from global financial markets. In short, the policies are riskier.

Now taking more risks might be well worth it if the policies that are creating the higher and higher debt are actually creating social and economic goods for the U.S. But if the policies are only redistributing income and wealth to the already wealthy, while failing to address the serious problems facing the U.S. economy and society, then the increases in debt are incurring more and more risks without providing any benefits, and indeed, by fostering environmental destruction and other ills, they are producing even worse than zero benefits.

In sum, these debt levels measured in government debt securities and dollars and cents can thus create uncertainty and lead to problems.

But it is important not to let these financial figures distract us from the more substantial debts our society is incurring as we avoid dealing with our serious problems, partly because of the corrosive policies pursued by the Republicans and Trump administration (with occasional assists from corporate/neoliberal Democrats).

What are these real debts? Here are just a few examples:

Economist Robert Pollin has estimated that we need to invest a minimum of 2 to

2.5 percent of GDP over the next 30 years to stabilize the climate. Every year that we do not invest this amount, we are incurring this debt, or even more, since each year we do not deal with it, the problem becomes more costly. With the U.S. GDP at about \$20 trillion, this means that every year that we do not invest enough, we incur a debt, say of roughly \$400 billion to \$450 billion.

The American Society of Civil Engineers estimates that efforts to address infrastructure needs have a shortfall of \$4.5 trillion over the next 10 years, which amounts to another \$450 billion a year of debt we are incurring. This is a real debt we are incurring.

What about education? It is well known that educational achievement in the U.S. is behind those countries with a comparable standard of living. It would cost billions of investment dollars every year to catch up.

These are just examples of the real debts we are incurring every year, but unlike the national debt, these tend to be hidden and ignored.

The upshot is that we have to keep our eyes on two types of debt: the government's financial debt as it goes into uncharted heights for the U.S., due primarily to wasteful and dangerous military spending; and tax cuts for the wealthy. The financial debts also stem from production decisions made by capitalists to buy back their own stock, rather than investing in their companies — stock buybacks and financialization. There are other factors harming our productive capacity as well, such as excessive foreign investment in certain manufacturing industries by multinational corporations.

The financial debt the U.S. government is incurring is being created without even putting a dent in the real problems we face.

But then there are the very important “real debts” we are incurring ... the failure to invest in our society as in the examples cited above. The real investment failures are often more important; but as the financial debt rises into uncharted territory, it raises risks and could become a problem as well because of the financial nature of our economy.

It is important to keep in mind that the sad risks of the financial debt the U.S. government is incurring is being created without even putting a dent in the real problems we face. It raises financial risks while not investing a dime to reduce the real debts our society accumulates every year.

The United States of today is not simply in an apparently irreversible state of decline, but seems to have become something of a “failed state.” In your view, what will it take to introduce a prosperous, equitable and sustainable socioeconomic order?

It is, of course, impossible to answer this question. But we can start by looking at the real proposals that have been put forward by progressive presidential candidates and politicians, such as Bernie Sanders, Elizabeth Warren and Alexandria Ocasio-Cortez. These proposals include Medicare for All, a Green New Deal, universal child care, a \$15 minimum wage, a full employment policy. For the first time in decades, we have a set of policies that provide a basis for discussion, and progressives running for election and moving legislation, that could, if implemented, make a big difference in the problems you identify. We don't necessarily have all the solutions, but many of these proposals provide a great start.

[Copyright © Truthout. May not be reprinted without permission.](#)

C.J. Polychroniou is a political economist/political scientist who has taught and worked in universities and research centers in Europe and the United States. His main research interests are in European economic integration, globalization, the political economy of the United States and the deconstruction of neoliberalism's politico-economic project. He is a regular contributor to Truthout as well as a member of Truthout's Public Intellectual Project. He has published several books and his articles have appeared in a variety of journals, magazines, newspapers and popular news websites. Many of his publications have been translated into several foreign languages, including Croatian, French, Greek, Italian, Portuguese, Spanish and Turkish. He is the author of [Optimism Over Despair: Noam Chomsky On Capitalism, Empire, and Social Change](#), an anthology of interviews with Chomsky originally published at Truthout and collected by Haymarket Books.

Evangelischer Kirchenbote ~ In den Niederlanden untergetaucht

Auch ihr Versteck wurde verraten, die Familie deportiert: Paula Bermann. Foto: Verlag

Paula Bermann und Anne Frank verbindet manches: Mehr als Tagebücher und der Tod in Bergen-Belsen

Der Name von Paulina van Es-Bermann findet sich auf einer Liste mit weiteren 102000 Namen von Juden aus den Niederlanden, die der Judenverfolgung zum Opfer fielen. Auch Anne Frank, das jüdische Mädchen aus Frankfurt, dessen weltweit verbreiteten Tagebuchaufzeichnungen aus dem Hinterhaus der Amsterdamer Prinsengracht sie zum Sinnbild für die Millionen jüdischen Opfer des Nationalsozialismus werden ließ, ist dort aufgenommen: im 42 Bände umfassenden Gedenkbuch für die niederländischen Opfer des Zweiten Weltkriegs.

Paula Bermann und Anne Frank verbindet manches. Beide Frauen stammen aus Deutschland, beider Familien sind während der deutschen Besatzung der Niederlande untergetaucht, die Verstecke wurden verraten, die Familien deportiert. Beide haben Tagebuch geführt. Im Abstand von wenigen Wochen finden Paula und Anne 1945 den Tod im Konzentrationslager Bergen-Belsen. Paula Bermann starb mit 49 Jahren, Anne Frank, die in diesem Jahr 90 Jahre würde, wurde gerade 15 Jahre alt.

Mehr als 70 Jahre nach Kriegsende ist in den Niederlanden kürzlich das Tagebuch der im westpfälzischen Konken geborenen Jüdin Paula Bermann veröffentlicht

worden. Die Aufzeichnungen über die Kriegsjahre 1940 bis 1944 tragen den Titel „Deze ontspoorde wereld“ (Diese entgleiste Welt). Fast vier Jahre notiert sie darin Empfindungen, Erlebnisse, Ängste und Hoffnungen, die sie in den bedrückenden Kriegsjahren bewegen. Sie macht nicht jeden Tag Eintragungen, manchmal liegen Wochen zwischen den Einträgen. Im März 1944 werden die Bermanns und Tochter Inge verhaftet und nach Bergen-Belsen deportiert. Wenige Wochen vor der Befreiung des Konzentrationslagers sterben die Eheleute Paula und Coen, ihre Kinder Hans, Inge und Sonja überleben.

Weiterlesen: <http://www.evangelischer-kirchenbote.de/in-den-niederlanden-untergetaucht/>

Workplace Surveillance Is Central To Capitalist Exploitation

*Ivan Manokha -
Centre for
Technology and
Global Affairs -
University of
Oxford*

Surveillance of employees in the workplace through the use of advanced technology represents the latest phase in the long history of capitalism to maintain control of workers and to increase productivity through intensified forms of exploitation. Is [surveillance capitalism](#) an updated version of Big Brother or

something even more sinister? Does it really increase productivity? Are workers accepting of surveillance? And how do we ensure that surveillance capitalism does not completely wipe out privacy and individual rights? In this exclusive *Truthout* interview, Ivan Manokha, a lecturer at Oxford University and a leading scholar in surveillance studies, offers penetrating insights into the above questions.

C.J. Polychroniou: In the age of flexible capitalism, surveillance technologies have become extremely widespread among advanced capitalist societies, with as yet unclear implications. In your view, what is the primary aim and function of the new spying and surveillance technologies?

Ivan Manokha: The key distinguishing feature of capitalism is the existence of a labor market, i.e. in capitalism human labor is commodified — it is bought and sold in a market place. From the point of view of employers, purchasing labor represents a production cost, and their objective is to make sure that it is utilized to the maximum of its productive potential. This, in turn, requires surveillance and it may be observed that capitalism as a socioeconomic system has always involved workplace surveillance for this reason.

It is actually misleading to use the term “surveillance capitalism” following, in particular, the work of Shoshana Zuboff, now widely employed to refer to the current phase of capitalism with new — digital and biometric — technologies entering the workplace. Capitalism has always been “surveillance capitalism” because in this system the main objective of any business activity is to maximize profits — to make sure that the resources purchased and employed — including labor — are used with the maximum efficiency.

The function of new technologies, as this has always been the case with respect to workplace surveillance, is to seek to maximize worker productivity. This may be achieved in two ways: by extending the amount of time that employees work (e.g. by reducing the duration of breaks, by extending hours of work in the workplace or encouraging employees to work from home after the end of the working day, etc.), or by intensifying the labor process (the speed with which workers move, the number of tasks they complete per unit of times, etc.).

Modern workplace surveillance technologies have the potential to enable employers to do both: to monitor more precisely and continuously the time employees spend to actually work, including the timing of lunch and toilet breaks,

as well as to better scrutinize and measure their performance (continuously measuring output, developing performance scoring systems and rankings, etc.).

Here a special mention needs to be made of the so-called “platform labor” — the rise of different digital platforms that bring together clients and “independent contractors,” the euphemism platforms use to refer to their laborers and service providers. They do not know their workers and have to rely on various indicators of performance to measure and compare their productivity, and the central role here is played by customers who perform the role of proxy managers — they evaluate and rank the performance of workers (e.g. of Uber drivers, of cleaners of TaskRabbit, etc.). In short, new workplace surveillance technology is used to improve the capacity of employers to monitor employees, something that they have always done.

How do they differ from past workplace surveillance, and even from surveillance techniques under authoritarian and former communist regimes?

The main difference resides in the shift from surveillance based on the “gaze” — on the capacity of supervisors, foremen, managers, etc. to visually monitor workers — to surveillance that is digitalized, i.e. that goes beyond the “gaze” and involves the collection of all kinds of data. This shift greatly enhances the capacity of employers to monitor employees. Thus, if in the past workplace surveillance was limited to the time that supervisors were actually looking at workers, today the use of different types of new equipment (RFID badges, handheld devices carried by employees, and even implanted microchips) makes surveillance continuous.

In addition, the data may be processed in real time and managers on their KPI [key performance indicators] screens may see not only the productivity of each employee, but his or her ranking in comparison to others. For employees this means that there is no breathing time and there is no place to hide — everything may be monitored, recorded, processed and analyzed.

Concerning the second part of the question, there is indeed an Orwellian aspect to it in that new means of workplace surveillance make it totalizing — literally every move of an employee may be surveilled and, what is more, transformed into digital data that may be analyzed in ways that workers do not control and do not know of (e.g., what kind of algorithm is used to calculate performance, what is involved in the construction of a historical trajectory of performance, how will the

results be used by managers, etc.). Thus, there is indeed a certain similarity with secret services in authoritarian societies, particularly the totalizing nature of surveillance and a high degree of arbitrariness that may be involved in treating and using the information obtained.

At the same time, let us note once again that this in itself is hardly new; it has always been the case that “democracy ended at the factory gate”; what has changed is the means and the degree to which workplace surveillance may be enhanced by new technologies.

Do the new surveillance technologies increase productivity?

No general definitive conclusion may be reached; what is required is a concrete empirical analysis of each particular technology in each particular industry. What we may observe, however, is that in many industries workers are pushed to the limit of their physical and mental capacities. For example, warehouse pickers at Amazon have only a few seconds to find an item, pick it, and then immediately run to fetch another one, and so on, having to walk over 20 kilometers each day.

Going back to the distinction between extending working hours and intensifying the work as a means of increasing performance, it is clear that new technologies do enhance the ability of employees to do the former, and I would say that may, in many cases, also contribute to the latter. This, however, comes at a price of worker exhaustion, both physical and mental, and may lead to burnouts, depressions or illnesses related to stress.

Is surveillance a value-neutral activity that may be used for good and bad purposes, or is it always problematic?

It is common to cite Melvin Kranzberg’s dictum that “technology is neither good nor bad; nor is it neutral” with reference to technological innovations, and to add that it all depends on the context and the use to which they are put. Surveillance technologies are no exception. They may be enabling and liberating (e.g., using wearable technology to locate miners unable to get back to the surface after an accident, monitoring health of patients at a distance, [filming police brutality](#), etc.), but they may also be used to increase subjugation, oppression and exploitation.

What we may say is that, overall, surveillance technology is more likely to serve the [interests of the powerful](#) (because they have bigger capacity and means to put it to use that they desire), be it governments, corporate managers or digital

platforms. In this respect, what is important is to focus not on surveillance technology in the abstract, but on concrete existing power relations and examine how they are affected by new means of surveillance. Thus, when we speak of workplace surveillance, it is undeniable that they have benefited employers and have greatly increased their relative power over employees.

Some recent data seems to indicate that employees are accepting of surveillance. Why would employees accept surveillance, and shouldn't unions make privacy concerns part of the collective agreements?

To begin with, we do not really know whether employees are really OK with it. The fact that they do not openly oppose its deployment and do not organize protests does not necessarily mean that they are willingly accepting it. There may be other reasons for not challenging the introduction of new workplace surveillance technologies (fear of losing a job, of being not well seen by managers, or of simply compromising one's career, etc.). However, it may be suggested that in part the lack of protest may be due to a more general spread of surveillance and data collection in our societies.

We are used to banks gathering data on our transactions and giving us a credit score, to online shops storing our details and targeting us with products that we are likely to purchase based on our profile, to our smartphones tracking our movements, to CCTVs in the streets and biometric passport scanners at airports, etc. Now, such technologies are also present in the workplace and perhaps for many it is just something that seems unavoidable, a phenomenon that is uncontrollable. This, however, is not the case and it is important that unions take this issue seriously and attempt to control the spread of new workplace surveillance technologies.

It is crucial to note that it is not just about individual privacy; modern surveillance usually raises privacy concerns but privacy is indispensable to the exercise of a whole range of other rights (freedom of association, the right to vote, freedom of expression, etc.). The violation of workers' privacy may thus have an impact on their right to be free from discrimination and to have equal career opportunities, and to the right to form trade unions. It is thus important that unions do not underestimate the risks of new workplace surveillance and attempt to at least put certain limits on its use by employers.

About C.J. Polychroniou

C.J. Polychroniou is a political economist/political scientist who has taught and worked in universities and research centers in Europe and the United States. His main research interests are in European economic integration, globalization, the political economy of the United States and the deconstruction of neoliberalism's politico-economic project. He is a regular contributor to *Truthout* as well as a member of *Truthout's* Public Intellectual Project. He has published several books and his articles have appeared in a variety of journals, magazines, newspapers and popular news websites. Many of his publications have been translated into several foreign languages, including Croatian, French, Greek, Italian, Portuguese, Spanish and Turkish. He is the author of [*Optimism Over Despair: Noam Chomsky On Capitalism, Empire, and Social Change*](#), an anthology of interviews with Chomsky originally published at *Truthout* and collected by Haymarket Books.

Previously published: <https://truthout.org/>

René Ros ~ Het onderduikadres van Coen en Paula van Es gevonden

Het onderduikadres: Julianaweg 377,
Jutphaas Foto: René Ros, 2019

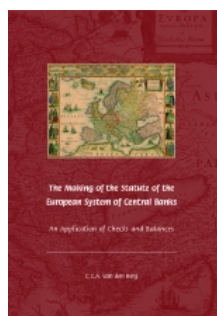
Bij het onderzoek naar de 1004 Beemster-militairen kwam *René Ros* van *De Stelling van Amsterdam* de naam Coenraad van Es tegen. Die naam schoot hem weer te binnen toen hij *Deze ontspoorde wereld* las.

'Door zes aanwijzingen uit het boek te verzamelen en vervolgens on-line te zoeken, heb ik kunnen vaststellen dat het onderduikadres de woning van Jan Kooij (1897-1963) en zijn vrouw Jannetje (1899-1955) in Jutphaas was.'

Zie: <http://www.stelling-amsterdam.nl/nieuwsbrief/2019/nieuwsbrief-475/index.php> (even naar beneden scrollen)

The Making Of The Statute Of The European System Of Central Banks

July, 2019: The complete book - updated version - will be online soon.
See: <http://rozenbergquarterly.com/the-making-of-the-statute-of-the-european-system-of-central-banks/>

Do you find it difficult to understand why the European Central Bank is restricted in its assistance to EU countries which have difficulty borrowing from financial markets? And do you find it interesting to learn what the tools are of the ECB, compared to the Federal Reserve System, and why the monetary part of the Economic and Monetary Union is so much more successful than its economic leg? These questions are answered in the book *The Making of the Statute of the European System of Central Banks*, which first appeared as a dissertation in 2004. It describes the economic, political and legal discussions behind every article of the statute of the ESCB, which rules its behaviour and which restrict the options for politicians to intervene in the policy of the ECB. After you have read this, you will find it much easier to understand and predict the behaviour of

important actors, like the decision-making body of the ECB and politicians, and the tensions between them.

Checks and balances

The phrase '*checks and balances*' is most known for its use as a description of the American system of government. The essential feature is that the departments (branches) of government are not just separate from each other (i.e. having their own functional jurisdiction and the absence of personal unions), but also exert limited control over each other, to the extent necessary for preventing departments (branches) from assuming authority in areas for which other branches are responsible. This philosophy was based on the experience that especially the legislature if left to itself could expand its powers in the field of the executive and in extreme cases even taking on judicial powers.

Such an extreme case had been the Long Parliament, which governed England for a period of twenty years (1640-1660) following the Civil War by appointing a host of committees dealing with all the affairs of state, confiscating property, summoning people before them, and dealing with them in a summary fashion. A similar, though less extreme development took place in the early years of the United States (1776-1787), when the States established constitutions based on the concept of the separation of powers, but where in fact the State legislatures soon meddled in every type of government business, including those normally reserved to the judiciary. This explains why the Constitution of the United States of 1787 is based on a combination of the ideas of the separation of powers and checks and balances. Checks and balances presuppose one is able to distinguish several functional powers, which can be separated without creating deadlock. These checks can take different forms. Examples (taken from the American Constitution) are: the president has a veto power over Congressional legislation (though he can be overruled), Congress has the power of impeachment, the president nominates (e.g. Judges of the Supreme Court, Ambassadors, important officials) but needs the assent of the Senate, the Supreme Court may invalidate legislation. Some define the bicameral character of Congress, consisting of a House of Representatives and a Senate, as another (internal) check and balance, as both chambers have to agree with legislation.

In the framework of the European Communities, the functional separation of powers is less clear: e.g. the Commission is both legislator and executive, the Council of Ministers has legislative power, but its members are, back home, part

of the executive branch. On the other hand, the European system is characterized by many control mechanisms: Community legislation requires input or approval from two (sometimes three) 'branches' (the Commission, the Council of Ministers, the European Parliament - sometimes advice, sometimes approval), the appointment of the Commission members by the Heads of State is subject by the European Parliament,²⁶ the Commission can be dismissed by the European Parliament, the legality of decisions by the Council of Ministers is subject to review by the Court of Justice.

Separation of powers does not only exist between the branches, but also within branches. Again, this is the case in the United States, where I refer especially to the establishment by Congress of independent regulatory commissions, like the Interstate Commerce Commission (1887) and the Securities and Exchange Commission (1934). The increased role of government in modern society and the increased complexity of this role in general have led to a reduced role of the legislative branch and - in the European context - an increased role of the government as regulator, while the implementation (i.e. decisions to be taken in individual cases) is also in the hands of the government (civil service). This could create two temptations: first, the temptation to change regulation ad hoc, at short notice and in an opportunistic way, with the argument that he who sets the rules, can at least also change them; second, and in fact going one step further, the temptation to dispense with regulation altogether. This could lead to arbitrariness, abuse of regulatory power for political reasons and unequal treatment and could constitute in itself a very valid reason to set these regulatory tasks at a distance of the Minister by creating *independent* bodies for applying the rules to individual cases. The case of a central bank is related to this, in the sense that a government could, under circumstances, be tempted to intervene in central bank's monetary policy decision-making. However, this would affect the credibility of the central bank's monetary policy, and therefore its effectiveness. Thus, there are good reasons to grant the central bank independence, i.e. independence from the executive and the legislator. In the case of the ECB the independence is directed to the European governmental branches. Another threat to the effectiveness of the ESCB could come not so much from a direct instruction (or political pressure), but from uncontrolled fiscal behaviour. Monetary Union makes free rider behaviour more likely, as neither ballooning current account deficits nor exchange rate pressures can exert discipline anymore once the national currency has been replaced by a single

currency.

Indeed, a major threat to price stability (the ESCB's primary objective) could come from derailed *national* budgetary positions (which are more relevant than the small budget of the European Commission), for which reason the 3 per cent of GDP limit for national government deficits can be seen as an important check, *in casu* on the behaviour of national governments. This risk emanating from the fiscal side was already clearly described by the Delors Committee, and this led to the rule for a limit on the deficit and the debt. Failing budgetary policies together with high unemployment will make the ECB vulnerable: inflation which is too high in some countries (eating away purchasing power) and too low in other countries (deflationary) will lead to attacks on its monetary policy and, in the end, on its independence. This is why the ECB has every reason to be openly critical on any deviations from agreed budgetary rules, which rules are part of its constitutional checks and balances. We will make some critical remarks on the economic part of EMU in chapter 12, seen from the perspective of checks and balances. (pp. 15-18)

The 'E' of EMU

We noted earlier that the effectiveness of the system is not completely ensured, because there are external risk factors. Even at the time of the Delors Report the governors were aware of these risks. Large parts of the meetings of the Delors Committee were devoted to describing the conditions for economic policy that need to be fulfilled in order to have successful monetary integration. The Delors Report made clear that binding fiscal rules would be indispensable (see Delors Report, par. 25, 30 and 33). We could say that the introduction of national budgetary rules was felt to be a *quid pro quo* for the surrender of monetary sovereignty. This demand was understandable in view of the very high fiscal deficits then prevailing in some EC countries. Debts were very high too, and due to short maturities debt servicing costs were affected rapidly by changes in interest rates. Budgetary rules were new to most EC countries, only Germany knew the so-called golden financing rule - which allows borrowing only for investment purposes (this rule existed at federal level (Art. 115 Basic Law (version 1969), with a conjunctural escape clause) and at the regional level (Delors Report, p. 104)). Therefore, the recent failure of some Member States to live up to the Treaty provisions regarding the limitation of the deficit (and of the Ecofin to enforce it) is a breach of the checks and balances underlying EMU, and

in fact a breach of the conditions of the stability-oriented countries for surrendering their monetary sovereignty.

This breach brings to the fore that the 'excessive deficit procedure' (EDP) - laid down in Art. 104C-EC and clarified in the Stability and Growth Pact - contains a fundamental flaw. The flaw is that in the EDP Ecofin is both legislator, executive and judge. This is in flagrant contradiction to the doctrine of separation of powers; any regime based on such a construction is bound to derail. In the United States discretionary powers are sometimes given to an independent governmental agency or regulatory commission, consisting of non-reappointable board members. This could be copied here, with such a body working on the basis of an authoritative interpretation of the EDP, e.g. taking over from the Ecofin the power to decide on the existence of an excessive deficit and on the imposition of sanctions, based on evidence by the Commission and possibly the Ecofin. (It would seem that at present the Commission cannot fulfil such a function, as in the end the Commission is not only a technocratic, but also a political body, also because it handles so many other politically sensitive dossiers at the same time.) In any case, one should extend a formal role to the European Parliament extending beyond consultation, in all cases where the Ecofin wants to amend the interpretation of the fiscal rules contained in the Treaty (or when it wants to amend the Pact). This would end the Ecofin being the only legislator in its own case. Such a solution would achieve a better balance between the Economic and the Monetary part of EMU.

Apart from the procedures one could also consider to improve the rule itself. More emphasis on structural deficits (i.e. corrected for the position in the business cycle) is imaginable, but these lend themselves less well for triggering sanctions, as the exact level of the structural deficit can only be determined with a considerable lag. One could however put more emphasis on monitoring the structural deficit over the whole business cycle, because the seed for excessive deficits is usually sown in the period of economic upswings. In this respect one could give a strong role to the new autonomous body just referred to. However, because doing away with annual targets increases the risk of misjudgements, one should only apply such a rule to countries with a low debt ratio. As long as the debt to GDP ratio is at low levels, one could even consider allowing countries to opt for certain alternative rules, like a balanced current budget over the cycle, which allows borrowing for certain well-defined investment expenditures. But in

all cases an independent body remains indispensable to take impartial decisions, including on sanctions. Finally, it is to be expected that tax reductions in a situation where a country is running a deficit close to the three percent of GDP ceiling will become increasingly less effective as an electoral tool to stimulate growth, as in those circumstances consumers will increasingly be aware of the need for the country to raise taxes (or to reduce expenditures) in order to respect the Treaty. (pp. 486-488)

Comparing the Fed and the ESCB

In the U.S. central bankers would stress the Fed is part of the government, denying such would trigger the wrath of Congress. In Europe central bankers would stress their independence of the government, that is both of the executive and the legislative branch. The difference is due to the fact that the US has a unique constitutional relationship between parliament and central bank: the Constitution gives Congress, not the Executive, the power to coin money and regulating its value. Congress has delegated these functions to a governmental agency (the Fed) protected as much as possible from party politics, which had led to the discontinuation of both the First and the Second Bank of the United States. In Europe circulation banks had usually received their charter from the sovereign [or the government], even though in many cases circulation banks were partly owned by private stockholders. However, policy was not by the private sector stock holders, but by the government. Many of these governments abused their monopoly, leading to inflationary outbursts (quite often related to war efforts).

So, whereas the drafters of the FRA positioned the central bank outside the reach of partisan politics by delegating monetary powers to an autonomous governmental agency, the drafters of the ESCB Statute were more focussed on safeguarding the autonomy of the central banks vis-à-vis the government. For instance, it is striking that the Statute explicitly forbids the government to instruct or influence the ECB's decision-making bodies, whereas in the US this was never considered necessary, because the Fed is not under government instruction, nor of Congress nor of the Administration. Nonetheless, the Fed values a good relationship with the Administration. During his (re)confirmation hearings in 1992 Greenspan explained he had monthly meetings with the Council of Economic Advisors and with the Treasury. Occasionally he would meet the president. It seems that the regular luncheons between the Fed chairman and the Secretary of the Treasury are more conducive to a good understanding and

relationship than meetings between the Fed chairman and the president, because the president usually 'wants something' when he meets the chairman of the Fed. (pp. 95)

7.2 GENESIS OF SELECTED ARTICLES (CLUSTER II)

Article 3.3:

Article 3.3-ESCB (non-basic task of the ESCB)

"In accordance with Article 105(5) of this Treaty, the ESCB shall contribute to the smooth conduct of policies pursued by the competent authorities relating to the prudential supervision of credit institutions and the stability of the financial system." [...]

At the end of the eighties central banks felt increasingly responsible for safeguarding the stability of the **financial system** as a whole. The stock market crash in October 1987 had shown how quickly disturbances could spread among financial markets. The speed with which disturbances could spread among markets had increased considerably during the eighties due to IT developments and increased interlinkages between different financial market segments, which in themselves could also mitigate shocks by spreading the effects over more participants (increasing the absorption capacity), but under circumstances could also trigger avalanches. These developments created new kinds of responsibilities relating to prevention of system crises and the management of such crises when they occur, for instance by injecting liquidity to prevent gridlocks in the payment systems. The explicit mentioning in the ESCB Statute of some responsibility for the stability of the financial system was new, as evidenced by the fact that at that time no central bank act contained such a task, most of them focussing in this respect on guarding the solvency of individual institutions. An exception was the Banque de France law which stipulated that *"elle veille au bon fonctionnement du system bancaire."*

Some central banks stressed the importance of having under the same roof knowledge of the financial markets, payment systems and financial institutions. However, the **Bundesbank** would oppose bringing supervisory responsibilities into the European central bank. It supported the German model, where the central bank is closely involved in supervision, but does not bear formal responsibility for supervisory policy. In the view of the Bundesbank combining monetary and prudential responsibilities can create a conflict of interest within

the central bank, e.g. when raising interest rates would jeopardize the health of some banks. This would reduce the central bank's ability to achieve price stability. Furthermore, decisions like closing of a bank were viewed as the responsibility of the government, since the central bank's reputation could be tarnished, if one or more banks fail while it is responsible. To the extent that the government would retain ultimate responsibility for supervision, the central bank would run the risk of receiving instructions from the government, thus losing its independence. Nonetheless, because of its closeness and expertise with the banking sector, the Bundesbank always considered it had a legitimate interest in being closely **involved** in analysing the prudential reporting by the banks and in the design of general regulations in the field of banking supervision. This thinking was reflected in the paper submitted by Pöhl in September 1988 to the Delors Committee: 'The European central bank should be given the right to take part in the establishment of general regulations in the field of *banking supervision*. Moreover, owing to its expertise, deriving in particular from its business relations with credit institutions, the central bank should be closely involved in day-to-day banking supervisory activities.' An important aspect in this context is the *lender of last resort function* of a central bank, which is aimed at helping solvent banks by supplying liquidity where the market temporarily is unwilling or unable to.

In most countries this function is not listed explicitly in the central bank statute to prevent moral hazard among commercial banks and to prevent political pressure on the central bank for bailing out possibly insolvent banks. The border line between solvent and insolvent is sometimes thin. For an overview of the possibilities for the ECB to provide LOLR assistance, see Van den Berg and Van Oorschot (2000), 10 who conclude that the ESCB has at its disposal adequate instruments to inject at very short notice liquidity through its NCBs in the financial system ('quick tenders' have proven their value in the aftermath of the September 11 events in 2001)¹¹. Emergency liquidity assistance (ELA) to an *individual* institution could either be defined as a system function ('bilateral transactions') or a non-system ('Article 14.4') function. In both cases decision-making can be quick, though in the first case the execution of ad hoc 'bilateral transactions' needs the approval of the Governing Council, just as the acceptance of non-listed collateral. One could very well conceive of **delegation** of the authority to approve non-listed collateral in individual emergency cases, to the Executive Board in order to ensure expediency. At the same time it is difficult to

imagine the Governing Council being cut out completely from such decisions. In case ELA is defined as a non-system function, the Executive Board should be notified, because it has to be able - if desired - to consult the Governing Council on whether it wants to raise objections under Art. 14.4-ESCB. (pp. 273-275)

8.2.1 Short reviews (with emphasis on checks and balances)

Supervision (Article 3.3- and 25-ESCB):

Discussion on this article on prudential supervision and financial stability was complicated because the existing national arrangements differed. Some central banks were responsible for supervision; others (in fact most of them) were only 'involved' through cooperation with or membership of their governor of a separate supervisory body. In practical terms, though, all central banks, except the Danish, were actively involved in the supervisory process. Financial stability, i.e. the stability of the financial system, was increasingly seen as an area calling for active central bank involvement, though this had as yet not been reflected in the mandates of the NCBs.

The reluctance of the German central bank to be made responsible for supervision combined with the reluctance of other NCBs/countries to share their supervisory responsibilities, which had always been a closely guarded functional area, with other countries/central banks. This reluctance was also felt vis-à-vis the ECB, which was a new potentially powerful institution, which might start encroaching on the supervisors' territory. In retrospect, there was no willingness to make optimal use of the opportunity to create synergy in the field of supervision; the national roles could adequately have been safeguarded by explicitly putting down on paper the (minimum) involvement of NCBs in supervision, e.g. in the area of on-site inspections. However, what happened was that the NCBs, and also the Finance Ministries, seeing the ECB as a potential supervisory competitor, marginalised the supervisory role of the System and the ECB, though a potential role was not excluded.

This brings us to the following general observation leading to two suggestions for improvement. Protecting financial stability in the euro area requires an effective network of cooperation and information sharing between national supervisory authorities. What is true at the national level, i.e. that there is potential synergy between being monetary authority and being involved in supervisory tasks, is also true at the European level. At the same time, the problems Germany had (and has) with a possible conflict of interest between monetary and supervision at the

European level should be coped with. This could be achieved by copying the German-style involvement of the ECB in supervision, through a Treaty article explicitly obliging central banks and supervisors to inform the ECB of relevant developments (first improvement) and by making the ECB for instance co-supervisor for large foreign banks or large bank holdings (second improvement).² The tasks of the ECB need to be spelt out quite clearly. The requirement to inform and be informed would also allow the ECB to make most of its role as contributor to financial stability. The ECB is uniquely placed to oversee financial stability issues on a daily basis for two reasons: it has a European scope and it has daily contacts with the financial markets. This makes a difference with other supervisors: *national* supervisors only have a national scope and *European* regulatory bodies only meet infrequently. The institutional balance between the NCBs and the ECB, if considered important in this respect, would not be disturbed, because the ECB would only be cosupervising with the relevant national supervisors (i.e. the ECB would not substitute for supervision by national supervisors), but at the same time it would enable the system to acquit itself more effectively of one of its tasks. The appointment as co-supervisor could be enacted through activation of Art. 25.2, which could possibly be confined to specific supervisory issues. The Executive Board would be informed on a continuous basis and the Governing Council would be informed regularly, or when deemed necessary, while regular reporting should also take place in relevant European fora. (pp. 359)

Articles 17-24 (Chapter IV):

Chapter IV: Monetary Functions and Operations **1**

[....]

Article 18 allows the ECB and the NCBs to conduct all the typical central bank transactions with other parties. A distinction is made between open-market (either outright or under repurchase agreements) operations and lending activities. Lending has to be based on 'adequate collateral'. The *IGC* decided in favour of a collateral requirement, after the *Committee of Governors* had been unable to agree on this issue, most of the governors valuing flexibility in case of emergencies, while some were less lenient (wishing to protect the System against credit risk). The decision also implies NCBs cannot be 'forced' into lending of whatever kind without adequate security. For domestic monetary policy operations 'eligible' collateral has been defined in a limitative sense in the *General Documentation*. This also means that a central bank when extending

emergency liquidity assistance (ELA) to one or more individual institutions does not need the approval of its shareholder (usual the Minister of Finance), because their lending to the institution(s) with liquidity problems does not put the NCB's capital at risk.

Art. 18.2 requires the ECB to publish its main rules of the game: 'The ECB shall establish general principles for open market and credit operations carried out by itself or the NCB[...]' This led to the publication of the *General Documentation on the ESCB's monetary instruments and operations*, which was prepared by the EMI and approved by the Governing Council in 1998. This General Documentation provides that reverse transactions¹⁹ are the main instrument to provide liquidity to the banking system. These regular open-market refinancing transactions are conducted using system-wide tender procedures. Subscriptions are collected through the NCBs, the allotment decision is made at the ECB (Executive Board) and the liquidity is provided to the banks by the NCBs. The interest rate is decided by the Governing Council at their two-weekly meetings, one of which (*viz.* the first meeting of the month) is devoted to monetary policy, though the other meeting can also be used to change interest rates. All transactions are executed in a *decentralized* manner, the only possible exception being bilateral fine-tuning reverse transactions, which under exceptional circumstances (to be decided by the Governing Council) may be engaged upon by the **ECB** - in which case the ECB contacts a counterparty for the purpose of engaging in a transaction, the settlement of which would still take place through the books of an NCB. NCBs offer two standing facilities, which are permanently available for eligible counterparties, *viz.* a deposit facility and a marginal lending facility, at rates respectively below and over the main refinancing operations (MROs) rate). These rates constitute a corridor for the short-term interest rates. Only strong expectations of imminent changes in the rates for refinancing operations (refi-rates) could lead interest rates to move outside this corridor. (*p.* 347)

—
Dr. Carel C.A. van den Berg - Coordinator International Technical Cooperation at
De Nederlandsche Bank / Dutch Central Bank

Dat je dat ene boek schrijft waardoor de wereld zich omgooit in zijn slaap - Competitie en eierzucht in het werk van Gerrit Krol

Tekening en omslag
Ingrid Bouws

In de inleiding op zijn roman *Omhelzingen* vertelt Gerrit Krol over zijn ontmoeting met een Poolse filmer die van plan was een film te maken op basis van Nietzsches idee van de eeuwige terugkeer der dingen. Een ambitieus project, vindt Krol, want dan zal hij niet alleen de ruimte steeds moeten laten terugkeren, maar ook de tijd.

En dat laatste lijkt onmogelijk, want de tijd verloopt in verhalende kunst altijd langs een rechte lijn. Desondanks eindigt de ontmoeting met de afspraak dat zij ieder in hun eigen genre (film en roman) een constructie zullen zien te ontwikkelen voor een verhaal waarin de lineair verlopende tijd wordt omgebogen

tot een cyclische tijd.

Of de filmer daar uiteindelijk in slaagt, wordt niet duidelijk, maar erg onder de indruk van het resultaat is de schrijver later niet. Wel is deze tevreden over de constructie van zijn eigen verhaal, omdat hij de lezer daarin via een estafette van tientallen personages aan het eind op een punt heeft laten uitkomen dat direct voorafgaat aan het begin. Telkens als het estafettestokje wordt doorgegeven, laat hij de tijd een sprong maken, vooruit, maar ook (zonder dat de lezer het direct merkt) ook achteruit.

Deze inleiding is in twee opzichten typerend voor de inzet van het werk van Krol: hij is een denkend schrijver die met zijn werk bij voorkeur lastige problemen wil oplossen en hij wil graag de concurrentie of, beter nog, de competitie aangaan met andere vertellende kunstenaars.

Dat Krol die competitie zelfs anoniem aandurft, bleek in 1989, toen hij met het essay *'Onze nationale schaamte'* meedong naar de ECI-prijs voor essays. Ook uit de inhoud van dit essay blijkt zijn behoefte aan competitie: bij zijn antwoord op de vraag *'Gaat het Nederlands teloor?'*, die het uitgangspunt vormde van de prijsvraag, liet Krol zich leiden door de opvatting dat talen zich met elkaar meten, en literaturen dus ook. Concreter: ben je een schrijver uit het enige Europese land zonder literaire Nobelprijswinnaar, dan maak je op voorhand weinig indruk in het buitenland. Krol komt er openlijk voor uit dat dat hem dwarszit; als je als schrijver veroordeeld bent tot dat weinig geprezen taalgebied, zullen erkenning en waardering voor je werk tot dat taalgebied beperkt blijven.

Die frustratie hangt ongetwijfeld samen met zijn wil om als schrijver iets bijzonders te maken, iets van hoog niveau, liefst iets waarmee hij zijn naam voorgoed vestigt, omdat dat nog niet eerder gedaan is. Daarin verschilt hij overigens niet van veel andere schrijvers - of het nu Mallarmé is met het absolute gedicht, Achterberg met het woord dat de dood opheft of Reve met het boek dat alle andere boeken overbodig maakt, menigeen streeft naar een sleuteltekst in de geschiedenis van de wereldliteratuur. Het verschil zit hem vooral hierin dat het bij Krol ook herhaaldelijk een thema is in zijn werk en dat hij, zoals gezegd, nadrukkelijk de concurrentie met bepaalde schrijvers en bepaalde boeken aangaat. Literatuur is voor hem een competitie waarin je je openlijk met je tegenstanders kunt meten. Het moet Krol dan ook gespeten hebben dat zijn medeprijswinnaars in de ECI-prijsvraag geen bekende schrijvers waren.

Nationale schaamte

Waar die competitie ontbreekt, creëert Krol hem zelf. Zie Omhelzingen. Elders doet hij dat door veel geprezen en vaak succesvolle schrijvers wier thematiek aan de zijne verwant is, te wijzen op de zwakke plekken in hun werk. Maar kritiek is nog geen competitie; dus gaat Krol verder: met de roman of het verhaal waarin hij die kritiek naar voren brengt (of door een personage naar voren laat brengen), wil hij de door hem becommentarieerde schrijver overtroeven. Is het in Omhelzingen nog een onbekende filmer, opvallend vaak zijn zijn rivalen succesvolle, in het Nederlands vertaalde schrijvers, zoals Italo Calvino, Milan Kundera en Michel Houellebecq. In plaats van zich nederig te schikken in *'onze nationale schaamte'*, zoekt hij zijn tegenstanders juist eerder in de Champions League dan in de nationale competitie.

Zijn kritische beschouwing over *Kosmische verhalen* van Calvino begint zelfs met een uiteenzetting over het competitieve karakter van literatuur. Anders dan bijvoorbeeld de muziek kent de literatuur geen concoursen of prijsvragen, schrijft hij. Prijzen wel, maar die krijg je als je "zo'n beetje aan de beurt" bent. De schrijvers met wie je je vooral wilt meten, zijn:

[...] schrijvers met wie je affiniteit hebt, inhoudelijk én technisch, die schrijven boeken die jij ook had kunnen schrijven, of niet. Of beter. Met deze soortgenoten zou je wel 's een georganiseerde wedstrijd willen aangaan, in een bepaald genre, over een vastgesteld onderwerp. Een moeilijk onderwerp. Hoe moeilijker des te beter, dan kun je zien wie schrijven kan en wie niet.

Op die competitie neemt hij een voorschot door vervolgens een van Calvino's verhalen in een zijns inziens geschiktere toonsoort te herschrijven. Zo direct is de confrontatie overigens zelden. Kundera bijvoorbeeld becommentarieert hij niet in een essay, maar in een novelle, en wel via het commentaar van de hoofdpersoon. In de novelle Een ongenode gast komt een vreemdeling de rust in het Groningse academische milieu verstoren; de hoofdpersoon merkt op dat deze vreemdeling minder origineel is dan menigeen denkt, omdat hij niet veel meer doet dan de idee van de eeuwige terugkeer van Nietzsche navertellen in de termen van Milan Kundera's *De ondraaglijke lichtheid van het bestaan*. Via zijn kritiek op de vreemdeling becommentarieert hij ook Kundera, wiens opvattingen hij af doet als "volslagen onzin". Kundera komt verder niet meer ter sprake, maar door het slecht te laten aflopen met de vreemdeling, laat Krol indirect zien hoe hij denkt over de opvattingen van Kundera. Daarmee is de wedstrijd Krol-Kundera overigens nog niet afgelopen. Door middel van manipulaties van tijd en ruimte weet Krol ook in deze novelle (die een paar jaar later gevolgd zou worden door de

roman Omhelzingen) al een literaire vorm te vinden voor het filosofische probleem van Nietzsche.

Krols visie op Houellebecq komt op twee plaatsen ter sprake: in een column over diens roman *Elementaire deeltjes*, opgenomen in *Een perfecte dag en andere verhalen*, en in de roman *Rondo Veneziano*. In de column prijst hij de roman van Houellebecq wel, maar hij zet vraagtekens bij de wetenschappelijke laag van diens boek.

In *Rondo Veneziano* herhaalt hij dit oordeel. Op het congres waarover in deze roman verteld wordt, zou een zekere dr. M. Welbeke uit Lille optreden, maar wanneer die wegblijft, geeft de hoofdpersoon, Pipper, in de woorden van de eerdere column commentaar op "*Welbokes eerste boek Kleinste deeltjes*". Houellebecq (en Welbeke) heeft volgens Krol (en Pipper) een verkeerde analyse gemaakt van de positie van de natuurwetenschappen in onze cultuur; daardoor is ook zijn blik op de toekomst verkeerd. De vraag hoe lang de natuurwetenschappen nog dominant kunnen blijven in onze cultuur en door welk paradigma zij zullen worden verdreven, is ook in *Rondo Veneziano* de centrale kwestie, waarin en waaromheen alle stemmen samenkomen en samenklinken. Krol uit een andere, somberder veronderstelling dan Houellebecq: de natuurwetenschappen kunnen, net als de Griekse cultuur, verdwijnen in het woestijnzand van chaos of islam. Het wordt verder aan het oordeel van de lezer overgelaten of die zich ook nog wil herinneren dat Krol al lang voordat Houellebecq dat deed, romans schreef waarin wetenschap en seks een sterke mix vormen. Wie daar oog voor heeft, kan *Rondo Veneziano* als geheel zien als een poging van Krol zich te meten met de succesvolle roman van Houellebecq.

60.000 uur, een autobiografie

Publicaties die competitief zijn, zonder dat de beconcurrerende schrijver erin genoemd wordt, zijn het essay *Hoe ziet ons wezen er uit?* en Krols terugblik op zijn jarenlange werk in de olie-industrie *60.000 uur, Een autobiografie. Hoe ziet ons wezen er uit?*, een brochure van nog geen tien pagina's tekst, valt alleen al op grond van de titel te zien als een commentaar op het groots opgezette filosofische chef d'oeuvre van Harry Mulisch, *De compositie van de wereld*, eveneens in 1980 verschenen. Dat Krol zoveel beknopter kan zijn, komt doordat hij - anders dan Mulisch - niet eerst zo ongeveer de hele geschiedenis van de filosofie omspit. Geschiedenis lijkt maar ballast voor hem. Hij gaat direct zelf aan de slag, filosofisch gesproken, en stelt in een algebraïsche formule de waarde van een mens vast.

60.000 uur is het boek waarin Krol uiteenzet wat hij al die in de titel genoemde uren, dagen en jaren in dienst van de Nederlandse Aardolie Maatschappij in Assen, Groningen, op en rond het gasveld van Slochteren dus, gedaan heeft. Dat boek zou hij geschreven hebben om zijn dochter duidelijk te maken wat hij deed in de tijd dat hij niet thuis was. Maar het valt ook te lezen als, of liever: de ambitie achter dit boek lijkt ook te zijn geweest: lezers laten zien dat het verhaal van je werkzame leven geen zesduizend bladzijden hoeft te beslaan, zoals in *Het bureau van J.J. Voskuil*, maar dat dat net zo goed (en zelfs beter) in honderd bladzijden kan. Daar komt bij dat het zeker nooit Krols ideaal is geweest romans te schrijven als *Het bureau*, waarin niets afwijkt van de werkelijkheid. Terwijl er anderzijds geen schrijver is die zo'n scherp beeld, maar vooral ook zo'n scherpe analyse, heeft weten te geven van het werken in een bedrijfsorganisatie als Krol, in bijvoorbeeld *Het gemillimeterde hoofd*, *De chauffeur verveelt zich* en *In dienst van de 'Koninklijke'*.

In *De schrijver, zijn schaamte en zijn spiegels*, zijn grote essay over het schrijven, heeft hij behartenswaardige woorden aan deze zaak gewijd. Hij heeft het dan over geniale, middelmatige en goeie schrijvers. Een schrijver die niet afwijkt van de werkelijkheid, noemt hij middelmatig; geniaal noemt hij iemand die zo beknopt mogelijk schrijft, van top naar top. Maar goed zijn zij geen van beide: de een is te gemakkelijk te begrijpen, de ander is te onbegrijpelijk. De goeie schrijver vergelijkt hij met een drietrapsraket: die begint geniaal, schrijft vervolgens flink wat middelmatigs en vindt tenslotte "*een gepast publiek dat hem niet helemaal begrijpt, maar zijn kunsten waardeert.*"

Ironisch genoeg is *Hoe ziet ons wezen er uit?* derhalve geen goed boek, want het is geschreven door iemand voor wie de beknoptheid van de formule het hoogste ideaal lijkt, een geniale schrijver dus, volgens Krols eigen definitie. 60.000 uur is volgens deze redenering eerder een middelmatig boek, omdat het niet zozeer de formulering biedt van een idee of de oplossing van een probleem, maar de beschrijving van iemands werkzame leven.

Er zit iets eigenaardigs in deze behoefte om zich merkbaar te meten met anderen in plaats van zich superieur als autonoom talent te presenteren, zeker voor een schrijver die toch al de nodige waardering heeft ondervonden. Over kritieken en prijzen die hem ten deel zijn gevallen, heeft Krol niet te klagen - hooguit over de publieke belangstelling, al klinkt er wel enige trots door in zijn opmerking dat zijn lezers een soort splinterpartij vormen: niet het grote leespubliek, maar een harde kern van kritische belangstellenden. Schrijvers als Calvino, Kundera,

Houellebecq, Mulisch en Voskuil daarentegen hebben wel met hun werk een groter publiek bereikt, en dat steekt kennelijk toch meer dan men uit de waardering voor het kleine aantal trouwe lezers zou opmaken. Het moet Krol oprecht hebben verbaasd dat deze schrijvers zoveel meer publiek succes hebben weten te boeken dan hij, terwijl zijn werk in zijn ogen niet voor het hunne onderdoet, noch in kwaliteit noch in originaliteit.

Eerzuchtige personages: genie, messias, scharnierpunt

Behalve de schrijver zelf zijn ook zijn personages niet vrij van eerzucht en van de behoefte zich met anderen te meten en hen te overtreffen, niet alleen op het gebied van de literatuur, maar ook in wetenschap, techniek en sport. In de sterk autobiografische roman *Het gemillimeterde hoofd* vertelt Krol dat zijn vader bij hem al vroeg het zaad van de eerzucht had gezaaid door, toen de

zoon nog maar drie jaar was, te roepen: *“het is geweldig - hij zet de [schaak]stukken precies zoals ze staan moeten.”* En de verzonnen vader in *Een schaaknovelle* ziet voor zijn zoon nu eens een toekomst op de Technische Hogeschool in Delft, dan weer roemt hij hem als *‘de nieuwe Slauerhoff’*.

Elders vertelt Krol dat zijn vader hem in zijn jeugd geregeld het wiskundig genie B.L. van der Waerden ten voorbeeld had gesteld en dat hij daarom geprobeerd heeft zich zowel aan diens genialiteit als aan diens gebreken te spiegelen:

Deze Van der Waerden werd mij beschreven als iemand die niet bepaald een groot spreker was en ik heb daar als kind uit afgeleid dat je, als je het ver wilde schoppen, beslist niet de gave van het woord diende te hebben. Verder was wiskunde, volgens mijn vader, een vak dat ook door amateurs kon worden beoefend en vaak ‘met groot succes’. Ik heb dit in mijn oren geknoopt en die knoop, moet ik zeggen, is er nooit meer uit gegaan. [...] hoe slechter ik spreek, hoe beter ik schrijf - is lange tijd mijn leefregel geweest.

Deze identificatie is ook doorgedrongen in een enkel verhaal van Krol: zo vreest de hoofdpersoon van het verhaal *‘Eenvoudige lichaamsuitbreidingen’* (in *Halte opgeheven*) dat alles wat hij in zijn leven zal doen en laten, veroorzaakt zou kunnen zijn door het feit dat hij een bepaalde passage in het boek *Algebra* van deze zelfde Van der Waerden niet begrepen zou hebben. Is Van der Waerden de ene keer een rolmodel, de andere keer is hij een onoverwinnelijke barrière op de weg naar erkenning van genialiteit.

Andere personages spiegelen zich in meer positieve zin aan wiskundige en andere genieën (in *Het gemillimeterde hoofd* en in *De vitalist* bijvoorbeeld), zij zijn ervan

overtuigd een nieuw type mens te zijn, een scharnier (met name Robert Roffel in *Een Fries huilt niet*) of dromen ervan dat ene boek te schrijven “*waardoor de wereld zich omgooit in z'n slaap*” (Pipper in *Rondo Veneziano*).

En wat te denken van de behoefte een Messias te zijn (al is het dan een Messias die achter de meisjes aan zit) van de hoofdpersoon in *De zoon van de levende stad*? Of van de ambitie de hele wereld te automatiseren van die in *De chauffeur* verveelt zich? De laatste slaagt weliswaar niet in zijn plan, maar de eerste wel; althans: hij komt ver. Als die een keer, rond een kampvuur, zijn ideeën over de wereld onder woorden brengt, reageert de beheerder van de kampeerboerderij: *‘Dat vind ik [...] het mooist van deze avonden, dat je altijd weer andere mensen ontmoet en hoort wat ze zeggen.’ ‘Wat u daar zegt’ zei hij tegen mij, ‘dat heb ik nog nooit gehoord. Hoe oud bent u.’ Ik noemde mijn leeftijd. Hij zei dat hij nog nooit iemand had ontmoet, zo jong en tegelijk zo... groot.*

Anderen reageren ook op de uitgesproken ideeën:

Een oudere vrouw vroeg me wat er van de wereld terecht moest komen, als alle mensen dachten zoals ik. Ik antwoordde dat het niet mogelijk was dat alle mensen ‘zo dachten’. ‘Eén is voldoende’ zei ik, ‘als hij maar kracht heeft.’ ‘Wat is kracht.’ ‘Kracht’ zei ik, ‘is het aantal mensen dat naar je luistert’. ‘Het woord’ voegde ik er snel aan toe.

Onder deze toon van beheersing gaat trots schuil, eerder nog dan eerzucht. Trots, omdat er niet meer iets hoeft te worden nagestreefd, maar omdat een ideaal bereikt lijkt. Zo vergaat het een genie: dat wordt ontdekt. Intussen blijkt in dit verhaal niets van de behoefte om via slecht spreken een goed schrijver te worden. In *De zoon van de levende stad* heeft de hoofdpersoon nog niet ontdekt dat hij beter schrijver kan zijn dan spreker, beter iemand die via de omweg van het boek met zijn publiek in contact treedt dan in een directe, lijfelijke confrontatie.

Ambities genoeg, eerzucht genoeg, ook bij de personages van Krol. Zo mag Pipper in *De ziekte van Middleton* vooral te boek staan als iemand die geobsedeerd is door grote vrouwenborsten, een even grote obsessie vormt voor hem de *Katalogus*, waaraan hij voortdurend werkt, niets minder dan een model van de wereld en van onszelf, zoals hij het noemt. Een nog ambitieuzer project dan *De compositie van de wereld*, lijkt mij, vooral omdat het model in één schema moet worden weergegeven. Pipper droomt ervan dat dat schema ooit in alle scholen over de hele wereld een plaats krijgt naast de kaart met het *Periodiek Systeem der Elementen*, zodat ieder kind geregeld ‘*een uurtje Pipper*’ krijgt.

Niet op alle terreinen zijn de personages van Krol even eierzuchtig. Niet of nauwelijks bijvoorbeeld op het terrein dat vanaf zijn debuut, De rokken van Joy Scheepmaker, zo'n opmerkelijke rol speelt in zijn verhalen en romans: het dagelijks werk. Zijn personages willen wel deel uitmaken van een groter geheel, bij een bedrijf werken, opdracht krijgen tot onderzoek, tot het doen van berekeningen..., maar het zijn geen carrièremakers, laat staan carrièreplanners; hun grootste ambitie is dat zij functioneren, zinvol functioneren. En als hun functioneren achteraf tot vrijwel niets geleid blijkt te hebben (zoals aan het einde van 60 000 uur), dan is het ook goed. Er zijn voor hen kennelijk belangrijker zaken dan werk.

Het belangrijkste wat hun in hun werk overkomt - maar dat is eerder de vervulling van een droom dan van een ambitie - is dat ze naar het buitenland worden overgeplaatst. In De chauffeur verveelt zich wordt zo'n overplaatsing becommentarieerd met:

Gelukkige, vertrouwde wereld waarin ik functioneerde! Voor het eerst in mijn leven wist ik wat ik ging doen en ik ervoer dit als: net zo te zijn als andere mensen.

Ik liep voorbij het ministerie van buitenlandse zaken, waar een man naar buiten kwam, met een koffertje, hij had haast, riep een taxi aan voor Schiphol.

Op hem leek ik. [...]

Maar is dit eierzucht? Willen lijken op anderen? Zeker niet. Zo iemand is een prettige collega, een nuttige werknemer, of wat ook maar, maar de ambities die hij intussen koestert, zijn andere. Er wordt over een personage wel eens verteld dat hij op het Hoofdkantoor komt, maar de mensen aan de top krijgt hij nooit te zien. En de lezer dus ook niet. Dat klinkt, zo geformuleerd, misschien Kafkaiaans, maar ik bedoel dat zij helemaal geen behoefte hebben om de mensen aan de top te zien. Zij hebben het volste vertrouwen in het systeem en in hun functioneren daarin.

Hierin verschillen Krols hoofdpersonen van die van Voskuil. Waar Maarten Koning in Het bureau meer en meer vergroeid raakt met het systeem (leiding geven, publiceren, redigeren), daar zijn de personages bij Krol zich ervan bewust dat een al te grote vereenzelviging met het systeem slecht is voor hun werkelijke ambities. Maarten Koning is zich daar ook wel van bewust, maar diens ambities raken in een spagaat: hij wil leiding geven en tegelijk wil hij zich verzetten tegen het systeem waarbinnen hij leiding geeft. In een dergelijke spagaat komen de personages bij Krol niet terecht. Althans niet in hun werk.

De duidelijkste vorm van verzet tegen het systeem van Maarten Koning is dat hij weigert een proefschrift te schrijven, ook al weet hij dat dat nadelig is voor zijn carrière. In het werk van Krol gebeurt eerder het omgekeerde. Daar loopt nogal eens iemand naar de universiteit met een scriptie die zijn genialiteit zou moeten bewijzen, zonder dat hij voorafgaande studieonderdelen heeft gevolgd of daarin is getentamineerd. Plannen voor een proefschrift, idem. Daar komt bij dat academische erkenning (anders dan bij Maarten Koning) voor hun dagelijks werk van geen enkel belang is. Als zij nul op het rekest krijgen, richten zij hun ambities gewoon op iets anders.

Zo weet Pipper, in *De ziekte van Middleton*, met zijn *Katalogus* nog wel een beurs te verwerven van een Amerikaanse universiteit, maar als hem later duidelijk wordt dat niemand daar in zijn project geïnteresseerd is, laat hij het voor wat het is. Wij lezen er niets meer over en Pipper lijkt ook heel tevreden met de kaart die het boek als bijlage afsluit: van alle plaatsen ter wereld waar hij geweest is. Dat uurtje Pipper komt er niet, zeker niet wereldwijd, en hij is er geen moment rouwig om.

De enige uitzondering in dit verband is de hoofdpersoon van *Rondo Veneziano*, ook Pipper dus: die blijkt zo gevoelig voor academische erkenning dat hij in het verleden al eens door fraude een titel heeft weten te bemachtigen. Maar het helpt hem niet, want in het gezelschap van de groten der wetenschap waarin het verhaal zich afspeelt, moet hij pijnlijk constateren dat hij er de enige is zonder doctorsgraad. Er is voor hem maar één weg waarlangs deze pijn kan worden omgezet in een geluksgevoel en dat is dat zijn kwaliteiten erkend worden buiten de wetten van de academische hiërarchie om: dat men hem ziet en bewondert als een genie.

Rondo Veneziano is een roman die bol staat van ambities en eerzucht: we struikelen erin over de topwetenschappers, die elkaar bij voorkeur de loef afsteken en over partners die klagen over de lusten en lasten van de roem. Wetenschap wordt in deze roman voorgesteld als één grote competitie. Wie denkt dat iemand alleen maar uit nieuwsgierigheid wetenschappelijk onderzoek zou doen, wordt uit de droom geholpen. Krol schrijft:

[De] werkelijke drijfveren liggen dieper en heten: eerzucht, naijver, roem. De noodzaak nummer een te zijn, nummer twee telt immers niet mee. [...] wat de onderzoeker werkelijk drijft is nu juist het diepe verlangen opgenomen te worden in de lijst der onsterfelijken, in de geschiedenis der mensheid een naam, een mijlpaal, een jaartal te zijn.

Dezelfde ambities dus die Krol er als schrijver op na lijkt te houden - hij wil geen nummer twee zijn.

Uiteindelijk vormen Pippers gedachten aan officiële academische erkenning in deze roman dan ook een rookgordijn voor een veel hogere ambitie: hij haakt niet naar de roem die tijdelijk is, maar naar eeuwige roem, voorbij de grenzen van zijn eigen tijd. De benaming genie lijkt daarvoor nog te alledaags. Net als Robert Roffel in *Een Fries huilt* niet wil ook hij een scharnierpunt zijn:

En dan niet als een Napoleon, of een Hitler, of een Churchill of een Contarini, maar zonder publiek, bij het licht van een kaars. Dat je dat ene boek schrijft waardoor de wereld zich omgooit in z'n slaap. Een Newton. Een Erasmus. Een Petrarca. Een Maxwell. Een Stendhal.

Het paradoxale ideaal: in de schijnwerpers en toch onzichtbaar

Deze drang om een naam en een jaartal te zijn regeert ook het denken van Gijs Kaasschieter in *Een schaaknovelle*. Dit boek valt wel in verband te brengen met *Schachnovelle* van Stefan Zweig en *De verdediging* van Vladimir Nabokov, maar daarmee lijkt Krol in dit geval niet direct hebben willen concurreren. De inzet van zijn novelle is allereerst die van de hoofdpersoon, pas in tweede instantie die van de schrijver. Toch wil ik beider ambities wel met elkaar verbinden, omdat Gijs Kaasschieter hierin verwant is aan verschillende andere personages in het werk van Krol, waardoor de indruk ontstaat dat wat deze personages voor zichzelf willen, ook een diepe wens is van hun geestelijke vader.

Gijs Kaasschieter is iemand die de roem tegelijkertijd zoekt en hem wil ontvluchten; nog wel vlak voordat hij als jong schaakgenie op het punt staat wereldkampioen te worden. Hij wil zijn roem liever niet delen met het bij zijn wedstrijden aanwezige publiek, maar wel met de hele in schaken geïnteresseerde mensheid; niet per se in zijn eigen tijd, maar later, als een hoogtepunt in de schaakgeschiedenis. Liever dan op een bepaald moment de beste te zijn, wil hij te boek staan als speler van op zijn minst één onsterfelijke wedstrijd.

Het boek begint met het volgende dilemma:

Gijs Kaasschieter wist niet wat hij prefereerde: winnen en op de schouders gaan, of verliezen en met rust gelaten worden. Het liefst wilde hij winnen en met rust gelaten worden.

En het eindigt met een gesprek van Gijs met zijn vader over onsterfelijke schaakpartijen - een meisje had hem namelijk ooit gezegd dat één onsterfelijke partij meer waard was dan honderd schaakkampioenen. Zij gaan dan na welke partijen als onsterfelijk te boek staan. Eerst noemen zij die van Andersen tegen

Kieseritsky, in 1851, die wel wordt beschouwd als het prototype. Daarna volgt nog een hele rij. Het gesprek van vader en zoon eindigt met de opmerking van Gijs:

‘En dan heb je nog de onsterfelijke partij van Kaasschieter...’

‘Ik begrijp wat je bedoelt,’ zei zijn vader. ‘Die is er nog niet.’

De zoon stak een wilde havanna op. [...]

‘Ik zoek een Kieseritsky.

Meer dan de wens van een sporter is het een artistieke wens. Het is in dat verband niet zonder betekenis dat de initialen van Gijs Kaasschieter dezelfde zijn als die van zijn geestelijke vader, Gerrit Krol.

Door dit verhaal in de wereld van de sport te situeren, de wereld waarvan iedereen weet dat sneller, beter, hoger en verder er de regels van uitmaken, maakt Krol duidelijk dat het hem uiteindelijk om iets anders gaat. Dat blijkt ook op andere plaatsen in zijn werk waar sport ter sprake komt.

Hoogspringer

Een vroeg voorbeeld daarvan is het verhaal ‘*De meesterspringer*’ in *Kwartslag*, over iemand die zijn woonkamer heeft omgebouwd tot een gymzaal, inclusief wandrekken, rekstok, springmat enzovoort. Hoger wil hij, steeds hoger, voorlopig met zijn vrouw als enige publiek. Maar als die zijn maniakale gymactiviteiten niet langer verdraagt, gaat zij ervandoor. Dat deert hem aanvankelijk niet, want ook zonder publiek gaat hij door, met steeds hogere sprongen. Pas als het een keer mislukt en de lat breekt, stopt hij met hoogspringen en ontmantelt hij de gymzaal, waarna zijn vrouw weer terugkomt. Haar aanwezigheid is voor hem belangrijker dan het blijven navolgen van een doel dat hij nooit blijkt te kunnen bereiken.

Dat is een patroon dat vaker in het werk voorkomt: dat de grote ambities uiteindelijk moeten wijken voor huiselijk leven. Of op zijn minst dat zij in een huiselijke sfeer gestalte krijgen. Dat geldt voor de hoofdpersoon in *De chauffeur* verveelt zich als zijn scriptie over logica niet geaccepteerd wordt, waarop hij

besluit de hele logica links te laten liggen. Dat geldt ook voor Gijs Kaasschieter, die meer dan van zijn veelal snelle overwinningen geniet van de sfeer van sigarenrokende mannen of van het zien van schemer over de velden buiten. De onsterfelijke partij waarvan hij droomt, wil hij daarom niet spelen op een officieel toernooi, maar ergens in een oud Cubaans schaakcafé waar nog de sfeer van het vroegere schaakgenie Capablanca hangt. Zijn eerzucht is in zijn tegendeel verkeerd, is opgegaan in sfeerzucht en neigt naar melancholie. Wijst bij eerzucht alles in één richting, melancholie wordt door Krol in verband gebracht met: *“het ontbreken van richting of wil.”* Ook de ambities van Krols personages komen dus, net als die van Voskuils Maarten Koning, maar op een ander niveau, in een spagaat terecht.

Ook in Het gemillimeterde hoofd heeft Krol over hoogspringen geschreven, nu in een terugblik van de hoofdpersoon op zijn militaire-diensttijd:

Ik heb een herfst en een winter mijn avonden gegeven aan het hoogspringen, aan de sprong. In Leeuwarden, elke avond van negen tot tien gesprongen en me voorbereid, in een gymnastieklokaal achter de hangars, gesprongen en me voorbereid, elke avond met de lat, elke week een centimeter hoger totdat ik mijn training beëindigde en mijn sprongkracht aanwendde tot een sprong natuurlijk naar heel iets anders: mijn eigen ziel, mijn schrijverij.

Hoogspringer2

Opnieuw geeft iemand van de ene dag op de andere het hoogspringen eraan om een belangrijkere ambitie te volgen, het schrijven in dit geval. Dat lijkt het ideaal te zijn. Zoals de opdracht die Pipper krijgt aan het eind van *Rondo Veneziano* aan diens ideaal moet beantwoorden: hem wordt gevraagd de notulen van het wetenschappelijk symposium om te werken tot een roman. Het ligt voor de hand dat dit een roman moet worden in de geest van *Omhelzingen*: één waarvan de constructie tevens kan gelden als de elegante, want esthetische oplossing van een wetenschappelijk probleem.

Een laatste tekst waarin het over de ambities van een hoogspringer gaat, is het

gedicht 'Fosbury-flop' in de bundel *Geen man, want geen vrouw*, over de bekende hoogspringer die in 1968 op de Olympische Spelen in Mexico goud won. Met het bereiken van dit hoogtepunt lijkt Fosbury niet direct op de andere hoogspringers of bijzondere sporters in het werk van Krol. Maar in een ander, belangrijker opzicht heeft hij iets gerealiseerd waarvan de personages in het werk van Krol, en ook de schrijver zelf, vooral dromen: Fosbury haalde zijn Olympische overwinning met een onvergetelijke sprong, waarvan het publiek aanvankelijk niets begreep (die eigenlijk onmogelijk was, of die hem op zijn minst veel minder hoog zou brengen dan de gewone Schotse sprong), maar die men wel moest waarderen, omdat hij er alle anderen mee versloeg.

Net als allerlei genieën in de wetenschap en net als geniale schakers is Dick Fosbury erin geslaagd van zijn daad een historische datum te maken: 'Mexico 1968 Fosbury'. Niet door die Olympische titel, maar doordat nadien iedereen sprong zoals hij: na een kwartslag achterover de lat over.

Die kwartslag... daarin moet Krol zich aan Fosbury verwant hebben gevoeld. In zijn literaire werk speelt dit begrip op verschillende niveaus een rol: als titel van zijn eerste verhalenbundel (Kwartslag); later vooral als een cruciaal vertelprincipe: dank zij snelle wendingen (van concreet naar abstract, of omgekeerd) openen nieuwe passages in Krols werk nieuwe perspectieven; voor het eerst (en nog een beetje traag, namelijk niet per alinea, maar per genummerde paragraaf) in *Het gemillimeterde hoofd*. Meer en meer maakt Krols vertellen sindsdien voortdurend draaibewegingen à la Fosbury. Of men dit nu 'kwartslag' noemt of 'scharnier', het gaat altijd om iets dat beweging en balans tegelijk is. Krol zou wel de Fosbury van de literatuur willen zijn, lijkt het. Dan moet 'Querido 1967 Krol' staan voor *Het gemillimeterde hoofd* als "dat ene boek [...] waardoor de wereld zich omgooide in z'n slaap." Een kwartslag die zelfs nog een jaar eerder werd gerealiseerd dan die van Fosbury.

Pas wie zoiets bereikt heeft, kan ondergaan in de anonimiteit. Zo schrijft Krol over Fosbury dat die snel na zijn winnende sprong onzichtbaar is geworden. Hij zou zijn ondergedoken in het Nederlandse Oudewater en vervolgens zijn gaan wonen in Ketchum, Idaho, "waar hij een ingenieursbureautje heeft en niemand hem kent als hoogspringer." Of dit helemaal klopt, is niet zo belangrijk. Fosbury woont inderdaad in Ketchum, maar dat niemand hem daar kent als hoogspringer, kan elke Googleleer bestrijden. Wel is het zo dat hij zich ver van de wereld van de roem heeft teruggetrokken, en daar gaat het uiteindelijk om. Wat van hem is

overgebleven, is zijn kunstwerk, de unieke, winnende sprong, op één toernooi. Beroemd, maar ook vrijwel anoniem. Zoals Gijs Kaasschieter in een Cubaans schaaakcafé of de schrijver die Pipper in *Rondo Veneziano* noemt als zijn grote voorbeeld in de tijd dat hij begon te schrijven: B. Traven, veelgeprezen, maar altijd erin geslaagd buiten de publiciteit te blijven:

Het leek mij zinnig. Een schrijver te worden van succesvolle romans die over de hele wereld gelezen zouden worden terwijl – en daar ging het mij om – niemand wist wie de auteur was.

[...]

Aanwezig voor iedereen en toch onzichtbaar.

Al in *Het gemillimeterde hoofd* schreef Krol dat een schrijver niet in contact moet treden met de mensen. “*Het schrijven, dát is zijn contact met de mensen.*” Vele jaren en vele romans later is hij nog steeds die mening toegedaan: de goede schrijver is iemand die geheel is opgaan in zijn hooggeprezen werk. Geprezen en afwezig, dat is uiteindelijk Krol's grote, paradoxale ambitie. Zijn streven, maar ook zijn uitgangspunt. Wat dat betreft lijkt zijn hele schrijverscarrière wel een constructie van de eeuwige terugkeer.

—

Over de auteur:

Dichter en letterkundige Ad Zuiderent studeerde Nederlands Taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam.

Van 1969 tot 1975 was hij docent Nederlands aan de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert, de volgende vier jaar gaf hij Moderne Nederlandse Letterkunde en Vakdidactiek aan de Lerarenopleiding VL-VU, Amsterdam en van 1976 tot en met 1978 doceerde Zuiderent Poëzieanalyse aan de opleiding Nederlands MO-A van het Nutsseminarium, Amsterdam.

In 1979 trad hij in dienst bij de Vrije Universiteit, Amsterdam als universitair docent Nieuwe Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit. In 1989 promoveerde hij aan de VU tot doctor in de letteren op het proefschrift *Een dartele geest, Aspecten van 'De chauffeur verveelt zich'* en ander werk van Gerrit Krol.

Zuiderent is naast letterkundige tevens dichter. Sinds 1966 publiceerde hij gedichten in literaire tijdschriften, zoals Merlyn, Raster, Soma, Maatstaf, De Revisor, Tirade, Nieuw Wereldtijdschrift. In 1968 debuteerde hij met de bundel *Met de apocalyptische mocassins van Michel de Nostredame op reis door*

Nederland, waarin hij de door hem beleefde watersnoodramp van 1953 door middel van montagetechnieken in apocalyptische beelden bezweert.

Zowel in zijn deze eerste bundel als in *De afstand tot de aarde* (1974) is Zuiderent bewust bezig de chaotische werkelijkheid te herscheppen in een nieuw universum, daarbij opnieuw experimenterend met de taal en toont zijn poëzie verwantschap met dichters als Lucebert en Ten Berge. In zijn derde bundel, *Geheugen voor landschap* (1979), vindt hij meer aansluiting bij dichters als Nijhoff, Bloem en Nescio.

Voor zijn bundel *Natuurlijk evenwicht* (1984) ontving Zuiderent de Jan Campertprijs. Zuiderent recenseerde proza voor het dagblad Trouw (1968-1976) en poëzie voor resp. het weekblad De Tijd (1980-1990) en het dagblad Trouw (1990-1992). Hij werkte incidenteel ook mee aan de dag- en weekbladen NRC Handelsblad, de Volkskrant, Vrij Nederland en De Nieuwe Linie.

Ad Zuiderent was tot maart 2009 werkzaam als universitair docent Nieuwe Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit, Amsterdam.

—

Het bovenstaande verhaal is gepubliceerd in:

Bart Vervaeck & Ad Zuiderent (Samenstelling en inleiding) Gerrit Krol: Werken op het snijpunt

Rozenberg Publishers 2007 ISBN 978 90 5170 849 3

—

Mei 2010: Ad Zuiderent - Van Korreweg naar Korreweg - ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van Gerrit Krol

Gerrit Krol woonde als jongen op de Korrewegin Groningen en na vele omzwervingen woont hij daar nu weer. Dit biografische boek beweegt zich in tekst en beeld van de straat van zijn jeugd naar de straat van nu, langs de plaatsen waar hij heeft gewoond en geschreven - van Purmerend tot Lagos. De onderwerpen die aan bod komen zijn: familie, vriendinnen, vrienden en collega's, literaire contacten, de automatisering en olie-industrie, zijn fascinatie voor Marsman, Nietzsche en zen, maar ook kunst, pornografie en politiek.

Een encyclopedie van een schrijversleven, met een schat aan nieuwe gegevens en veel onbekende foto's.

Querido (Amsterdam) - ISBN 978 90 214 3787 3